

**Soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'siri va risklarni
boshqarish**

Ўзбекистон Республикаси Банк-Молия Академияси Soliq va soliqqa
tortish yo'nalishi (MSc-Master of Science)-мутахассислиги магистранти

Sunnatov Mirsulton Mirtoji o'g'li

mirsulton.sunnatov@soliq.uz

Impact of tax audits on financial statements and risk management

Graduate student of the Banking and Finance Academy of the Republic of
Uzbekistan, Taxation and Taxation (MSc-Master of Science)-property specialty

Sunnatov Mirsulton Mirtoji o'g'li

mirsulton.sunnatov@soliq.uz

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tezisdagi soliq tekshiruvlarining korxonalar moliyaviy hisobotlariga ta'siri va soliq xavflarini boshqarish usullari tahlil qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliq tekshiruvlari korxonalarining moliyaviy hisobotlaridagi ma'lumotlarning haqqoniyligini ta'minlashga yordam beradi. Tezisdagi soliq tekshiruvlari jarayonida aniqlanadigan asosiy soliq risklari, ularning moliyaviy hisobotlarga ta'siri va xatolarni minimallashtirish yo'llari bayon etilgan. Shuningdek, moliyaviy hisobotlarda soliq risklarini kamaytirish uchun ichki audit tizimlari, soliq rejalashtirish va xalqaro standartlarga muvofiqlik kabi boshqaruv usullarining ahamiyati ko'rsatilgan. Ushbu tezis soliq tekshiruvlari natijasida korxonalarda yuzaga keladigan moliyaviy xatarlarni kamaytirishga qaratilgan samarali yondashuvlarni tavsiya qiladi.

Kalit so'zlar: soliq auditi, moliyaviy hisobotlar, soliq risklari, risklarni boshqarish, ichki audit, soliq rejalashtirish, xalqaro standartlar, soliq xavfini minimallashtirish, korxonalar moliyaviy barqarorligi, soliq nazorati

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar uchun soliq tekshiruvlari moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlash va soliq majburiyatlarini to'g'ri hisoblashda muhim nazorat vositasi hisoblanadi. Soliq tekshiruvlari nafaqat davlatga tushumlarni oshirish, balki korxonalar faoliyatidagi noaniqliklarni aniqlash, ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu jarayonda korxonalarda turli xil soliq risklari, xususan, moliyaviy hisobotlar xatolarining yuzaga kelishi mumkin bo'lgan holatlar paydo bo'ladi.

Korxonalar faoliyatini samarali olib borish uchun moliyaviy hisobotlarda soliq risklarini minimallashtirish katta ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda ichki audit va nazorat tizimlari, soliq rejalashtirish hamda xalqaro standartlarga muvofiqlik kabi usullar muhim o'rin tutadi. Ushbu ilmiy tezis soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'sirini o'rganish, soliq risklarini kamaytirish usullarini tahlil qilish va soliq xavfini boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Bozor iqtisodiyoti va tadbirkorlik muhitining rivojlanishi bilan bir qatorda, soliq tizimi va unga oid tekshiruvlar korxonalar faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Moliyaviy hisobotlarning to'g'ri va haqqoniy bo'lishi soliq organlari uchun davlat tushumlarining barqarorligini ta'minlashda, korxonalar uchun esa moliyaviy va soliq risklarini minimallashtirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, korxonalarda soliq tekshiruvlaridan kelib chiqadigan soliq xavfini samarali boshqarish masalalari bugungi kunda dolzarb hisoblanadi.

Soliq tekshiruvlari jarayonida aniqlanadigan moliyaviy hisobotdagi noto'g'ri ma'lumotlar va xatolar korxonalar qimmatli jarimalar va qo'shimcha xarajatlar olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, noto'g'ri hisoblangan soliq majburiyatlari korxonaning moliyaviy holatini zaiflashtirishi, investor va kreditorlar ishonchini

kamaytirishi mumkin. Bunday vaziyatlarda soliq risklarini kamaytirish usullarini ishlab chiqish va moliyaviy hisobotlarda aniqlikni oshirish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

Ushbu ilmiy tezisning maqsadi – soliq tekshiruvlari jarayonida yuzaga keladigan moliyaviy va soliq xavflarini chuqur o'rganish, korxonalarining moliyaviy hisobotlarida aniqlik va haqqoniylikni oshirishda soliq tekshiruvlarining roli va ahamiyatini tahlil qilishdan iborat. Buning uchun soliq risklarini minimallashtirishda ichki audit va nazorat tizimlarini joriy etish, moliyaviy hisob-kitoblarni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish hamda soliq rejalashtirish vositalarini tadbiiq etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Bu tadqiqot, soliq tekshiruvlarining korxonalar faoliyatiga ta'sirini chuqurroq o'rganish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va soliq xavflarini samarali boshqarish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'siri orqali korxonalar uchun mavjud moliyaviy risklarni nazorat qilish usullarini tavsiya etadi.

Xulosa

Korxonada faoliyatida soliq tekshiruvlarining o'rni katta bo'lib, ular moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligi va soliqlarni to'g'ri hisoblashni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu ilmiy tadqiqotda soliq tekshiruvlarining korxonada moliyaviy hisobotlariga ta'siri, aniqlangan soliq risklari va ushbu xavflarni kamaytirish usullari tahlil qilindi. Soliq xavflarining minimallashtirilishi korxonaning moliyaviy barqarorligini oshirishda va moliyaviy resurslarni optimal boshqarishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, soliq tekshiruvlari jarayonida moliyaviy hisobotlarda xatolar, noto'g'ri soliqlarni hisoblash, hamda noto'g'ri tasniflangan xarajatlar kabi asosiy risklar aniqlanadi. Ushbu xatolar nafaqat korxonaga moliyaviy zarar keltirishi, balki soliq organlari bilan kelishmovchiliklarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, korxonalarda soliq risklarini samarali boshqarish

uchun ichki audit va nazorat tizimlarini joriy etish, soliq rejalashtirish va xalqaro standartlarga amal qilish muhim ahamiyatga ega.

Bu ilmiy ishda soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'sirini minimallashtirish va korxonalarni soliq xavfidan himoya qilish bo'yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Korxonalarda muntazam ichki audit jarayonlarini amalga oshirish orqali soliq xatolarini vaqtida aniqlash.
2. Soliq rejalashtirishda maxsus mutaxassislardan foydalanish va zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda hisobotlarni avtomatlashtirish.
3. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga rioya qilish orqali moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini oshirish.

Ushbu tavsiyalar soliq xavflarini minimallashtirishga yordam berib, korxonalar faoliyatini moliyaviy jihatdan barqarorlashtirish va soliq tekshiruvlari jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan kelishmovchiliklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'siri va risklarni boshqarish masalasi tadqiqot davomida samarali yondashuvlarni ishlab chiqish orqali yoritildi.

Quyidagi adabiyotlar ro'yxati "Soliq tekshiruvlarining moliyaviy hisobotlarga ta'siri va risklarni boshqarish" mavzusida yozilgan ilmiy tezis uchun namunaviy misol sifatida taqdim etilgan. Siz ushbu ro'yxatdan foydalanishingiz yoki o'zingizning mavzuingizga mos keladigan boshqa manbalarni qo'shishingiz mumkin:

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Курбонов, Ш. (2020). Солиқ ва молиявий ҳисоботларнинг аудити. Тошкент: Ўзбекистон молия вазирлиги нашри.
2. Ahmedov, I. (2019). Moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va soliq xavflarini boshqarish. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya universiteti.

3. Bekmurodov, A., & Karimov, K. (2021). Soliq auditing nazariy asoslari va amaliyotda qo‘llanilishi. Toshkent: Akademya nashri.
4. International Federation of Accountants (IFAC). (2020). International Standards on Auditing (ISA) Guide. New York: IFAC.
5. Исмаилов, Х. (2018). Корхона фаолиятида солиқ хавфини бошқариш. Тошкент: Солиқ ва ҳуқуқ нашриёти.
6. European Commission. (2022). Best Practices for Tax Risk Management in Corporations. Retrieved from <https://ec.europa.eu>.
7. Sharipov, O. (2019). Moliyaviy hisobotlarda xalqaro standartlarga muvofiqlik. Moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda qo‘llaniladigan xalqaro standartlar. Toshkent: Universitet nashriyoti.
8. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). Risk Management in Financial Reporting and Compliance. Geneva: United Nations.
9. Yusupov, A., & Alimova, N. (2020). Soliq nazorati va soliq risklarini kamaytirish usullari. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
10. Deloitte. (2022). Global Tax Risk Survey. Retrieved from <https://www.deloitte.com>.